

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Природничий факультет
Кафедра географії та методики її викладання

Дипломна робота
магістра

з теми: «Сучасний стан та перспективи розвитку спортивного
туризму у Хмельницькій області»

Виконала: студентка 2 курсу, групи Geo1-
M18
спеціальності 014 Середня освіта
(Географія)
за освітньою програмою Географія
Кравець Анастасія Серафимівна

Керівник:
В.В. Мендерецький, доктор педагогічних
наук, професор

Рецензент:
Лісовський А.С., кандидат географічних
наук

Кам'янець-Подільський – 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ.....	6
1.1. Категорії туристських маршрутів	6
1.2. Види спортивного туризму	11
1.3. Методи дослідження.....	14
1.4. Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях.....	15
РОЗДІЛ 2. СПОРТИВНІ ТУРИСТИЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	27
2.1. Хмельницька обласна федерація спортивного туризму	27
2.2. Хмельницький ОЦТКУМ.....	30
2.3. Туристичні станції	35
2.4. Турклуби та туристичні гуртки	36
РОЗДІЛ 3. ТУРИСТИЧНІ ЗМАГАННЯ ТА ТУРИСТИЧНІ ПОХОДИ... 38	38
3.1. Змагання з пішохідного туризму.....	38
3.2. Спортивне орієнтування.....	41
3.3. Змагання з велотуризму.....	43
3.4. Змагання з інших видів спортивного туризму.....	44
3.5. Туристичні походи.....	45
РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	47
4.1. Сучасні напрями досліджень зі спортивного туризму.....	47
4.2. Проблеми розвитку спортивного туризму	48
4.3. Шляхи розширення можливостей впливу спортивного туризму на Хмельниччині	51
4.4. Роль та місце спортивно туризму в системі рекреаційних послугах Хмельницької області.....	59
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ.....	71

ВСТУП

Туризм є важливою складовою позакласної спортивної роботи. З кожним роком спортивний туризм в Україні стає все більш популярним. Спортивний туризм увібрав в себе результати багаторічної практики і теоретичні дослідження десятків тисяч туристів-спортсменів. Спортивний туризм є маловитратною і високоефективною технологією формування в людині високих духовних і фізичних почав. Його популярність серед верств населення пояснюється величезним потенціалом природних ресурсів країни, високою оздоровчою здатністю і потребою певної частини населення в деякому ризику. Участь в туристичних походах сприяє розвитку таких якостей, як особиста ініціатива і взаємна виручка, наполегливість, сила волі і висока дисциплінованість. Найбільшу користь здоров'ю приносять такі види туризму, в яких використовуються активні засоби пересування. Піші і лижні походи і подорожі сприяють поліпшенню діяльності серцево-судинної і дихальної систем, підвищення опірності організму до захворювань, зміцненню мускулатури. Перебування на свіжому повітрі, вплив сонця і дозованих фізичних навантажень, різноманітність вражень під час подорожей нормалізують діяльність центральної нервової системи, відновлення працездатності.

Проблематика розвитку спортивного туризму активно вивчається вітчизняними та зарубіжними науковцями. Зокрема, варто виділити праці: В. В. Величко, В. В. Горіна, Ю. А. Грабовський, Г. П. Грохова, В. Д. Дехтяр, А. Єрко, Л. М. Кирилюк, А. П. Конох, Т. С. Кукліна, І. В. Левицька, В. І. Лукашук, О. О. Любіцева, М. П. Мальська, І. Ю. Мартинов, К. В. Мулик, Т. Л. Нагорняк, С. І. Сисоєва, А. А. Требух, О. С. Телетов, С. П. Фокін, І. Шоробура, Е. В. Щепанський та багато інших.

На сьогодні, спортивний туризм в Хмельницькій області розвивається доволі повільними темпами через низку визначальних перешкод. Оскільки спортивний туризм на протязі останнього десятиліття активно розвивається,

надзвичайно актуальним є визначення перспективних напрямків розвитку даного виду туризму в Хмельницькій області та обґрунтування практичних аспектів реалізації намічених напрямків. Зважаючи на вищенаведені твердження, вважаємо тематику обраного дослідження актуальною та затребуваною з позиції теорії та практики.

Метою роботи є дослідження стану спортивного туризму у Хмельницькій області на сучасному етапі, а також формування напрямів майбутнього розвитку туризму в регіоні.

В межах мети дослідження визначено наступні завдання:

1. Окреслити категорії туристських маршрутів.
2. Розглянути види спортивного туризму.
3. Навести методи дослідження.
4. Розглянути охорону праці та безпеку в надзвичайних ситуаціях.
5. Окреслити роботу Хмельницької обласної федерації спортивного туризму.
6. Охарактеризувати діяльність Хмельницького ОЦТКУМ.
7. Оцінити роботу туристичних станцій; турклубів та туристичних гуртків.
8. Окреслити практичні аспекти проведення змагань з пішохідного туризму.
9. Розглянути змагання із спортивного орієнтування проведених у Хмельницькій області.
10. Надати характеристику змаганням з велотуризму.
11. Оцінка змагання з інших видів спортивного туризму.
12. Аналіз туристичних походів.
13. Дослідити сучасні напрями досліджень зі спортивного туризму.
14. Систематизувати проблеми розвитку спортивного туризму.
15. Окреслити шляхи розширення можливостей впливу спортивного туризму на Хмельничинні.

16. Визначити роль та місце спортивно туризму в системі рекреаційних послуг Хмельницької області.

Об'єктом досліджень є теоретичні та практичні аспекти розвитку спортивного туризму.

Предметом дослідження є стан та перспективи розвитку спортивного туризму в Хмельницькій області.

Для досягнення мети та вирішення основних задач дипломної роботи застосовані різноманітні методи дослідження. До основних загальнонаукових методів дослідження, які використані автором, відносяться: діалектичний метод пізнання; логічний та формально-логічний методи; метод порівняння, узагальнення, систематизації та синтезу; групування, статистичні, математичні, графічного аналізу; системний і комплексний підходи.

Теоретико-інформаційну основу дослідження становлять праці вітчизняних та зарубіжних вчених, нормативно-правові акти, наукові статті фахового спрямування з періодичних видань, актуальна інформація з мережі Інтернет, дані з офіційних сайтів органів державного управління.

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота обсягом 71 сторінка, складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, містить перелік використаних джерел із 52 найменувань. Робота ілюстрована 4 рисунками і містить 2 таблицями.

ВИСНОВКИ

Проведені в дипломній роботі дослідження дозволили зробити наступні висновки:

1. Туризм – це особливий вид переміщення населення в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях, без отримання грошової винагороди за свою діяльність та із задоволенням власних потреб. Туризм науковці трактують відповідно до деяких підходів, а саме: як вид рекреації та соціально-культурної діяльності людей, як сукупність певних відносин, як форма міграції населення, як галузь національної економіки, як складна соціально-економічна система. Спортивний туризм – вид спорту, в основі якого лежать змагання на маршрутах, що включають подолання категорійних за складністю перешкод в природному середовищі (доріг і стежок з різним покриттям і бездоріжжя, переправ, перевалів, вершин, порогів, каньйонів, печер тощо.), і на дистанціях, прокладених в природному середовищі і на штучному рельєфі. Організаційними формами спортивного туризму є: походи, змагання, експедиції, екскурсії.

2. Існує безліч класифікацій спортивного туризму. До найбільш поширених відносять класифікацію за основним видом діяльності: спортивно-оздоровчий, подієвий спортивний туризм, спортивний туризм. Однією з найрізноманітніших класифікацій є поділ спортивного туризму за видами пересування: автотуризм, велосипедний туризм, водний туризм, кінний туризм, лижний туризм, гірськолижний, пішохідний туризм, пішохідний, спелеотуризм, альпінізм.

3. Осередки Федерації спортивного туризму України містяться у кожній з областей України окрім окупованого Криму, Донецької та Луганської областей. У Хмельницькому також є осередок Федерації, який налічує 94 члени. Осередок було створено у 2016 р., засновника були Мельник А. Г. та Кукуруза І. Ф. На сьогодні Хмельницька федерація спортивного туризму знаходиться за адресою: Хмельницька область, м.

Хмельницький, вул. Староміська, буд. 2. Код ЄДРПОУ – 26216631, директором федерації є Ващук Дмитро Петрович. За КВЕД діяльність федерації – 94.99 Діяльність інших громадських організацій н.в.і.у. (основний). На жаль, у відкритому доступі недостатньо інформації про діяльність саме Хмельницької федерації спортивного туризму, однак відомо, що дана організація бере активну участь у просуванні та популяризації спортивного туризму на території області, діє відповідно до статуту організації та у відповідності до нормативно-правових актів України та Федерації спортивного туризму України.

4. Хмельницький обласний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді – профільний позашкільний навчальний заклад (ОЦТКУМ). Центр було засновано ще у 1947 р. як обласну екскурсійно-туристську станцію. Діяльність Хмельницького обласного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді визначено нормативно-правовими актами України. Метою діяльності Хмельницького обласного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді є всебічний гармонійний розвиток особистості шляхом залучення вихованців ОЦТКУМ до активної діяльності з вивчення історії рідного краю, географічних, етнографічних, історичних об'єктів і явищ соціального життя, оволодіння практичними вміннями та навичками зі спортивного туризму, краєзнавства, військової справи, козацьких бойових мистецтв, організації змістовного дозвілля, екскурсійної діяльності та активного відпочинку і здорового способу життя. На сьогодні ОЦТКУМ працює в наступних напрямках: туристсько-спортивна робота; туристсько-краєзнавча робота; військово патріотичне виховання; методична робота; гурткова робота; музеї навчальних закладів; екскурсійно-оздоровча робота; підготовка кадрів.

5. До основних проблем розвитку спортивного туризму в Україні та Хмельницькій області загалом є насамперед недостатній розвиток туристичної інфраструктури, недостатність фінансування спортивних змагань та подій регіонального та державного значення, а також недостатній

рівень просування та популяризації спортивного туризму за допомогою засобів маркетингу. Загалом, галузь туризму має усі шанси на стрімкий розвиток за умови зосередження підтримки держави та збільшення капітальних інвестицій.

6. На сьогодні є досить багато наукових праць присвячених різним проблемам розвитку спортивного туризму. До найбільш поширених предметів дослідження відносяться: теоретичний базис функціонування спортивного туризму, безпека під час туристичних походів та спортивних змаганнях, аналіз інфраструктури та фінансування спортивного туризму в Україні, тощо. Однак, вважаємо, що все ще малодослідженими залишаються проблеми пошуку джерел фінансування, пошук альтернативи, механізми залучення фінансування міжнародних організацій; просування та популяризація спортивного туризму в засобах масової інформації, серед людей різних вікових категорій; напрями розвитку спортивного туризму за регіонами та відображення перспектив розвитку туризму у нормативно-правових актах держави, стратегіях, тощо.

7. Щодо напрямів спортивного туризму варто виділити наступні: модернізація інфраструктури міста та області; реконструкція об'єктів дестинації; збільшення обсягів інвестицій в розвиток регіону та удосконалення рівня надання туристичних послуг, покращення екологічної ситуації в регіону; залучення місцевого населення до створення туристичного продукту, залучення громади до спортивних подій та заходів, використання зарубіжного досвіду щодо формування стратегії розвитку спортивного туризму та інші.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Величко В. В. Організація рекреаційних послуг: навч. посібник / В. В. Величко. – Х. : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – 202 с.
2. Вихованці Хмельницького ОЦТКУМ вперше пройшли спортивний водний похід 5 категорій складності: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://otstkum.km.ua/vihovanci-xmelnickogo-octkum-vpershe-projshli-sportivnij-vodnij-roxid-5-kategori%97-skladnosti>.
3. Вихованці Хмельницького ОЦТКУМу здобули III місце на Першості світу зі спортивного туризму: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://otstkum.km.ua/vihovanci-xmelnickogo-octkumu-zdobuli-iii-misce-na-pershosti-svitu-zi-sportivnogo-turizmu-sportivni-turistski-roxodi/>
4. Відкриття похідного сезону з гуртківцями: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://otstkum.km.ua/vidkrittya-roxidnogo-sezonu-z-gurtkivcyami/>
5. Гігієнічні вимоги до організації роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин ДСанПіН 3.3.2-007-98 : Постанова Головного державного санітарного лікаря України від 10 грудня 1998 р. № 7. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.budinfo.org.ua/doc/1809115.jsp>.
6. Горіна В. В. Методичні рекомендації для фахівців велосипедного спорту (правила змагань з велосипедного спорту) / В. В. Горіна, М. С. Пруднікова. – Харків : ХДАФК, 2015. – 84 с.
7. ГОСТ 12.2.033-78 ССБТ. Рабочее место при выполнении работ сидя. Общие эргономические требования : Система стандартов безопасности труда. [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://vsegost.com/Catalog/15/15210.shtml>.
8. Грабовський Ю. А. Спортивний туризм : навч. посіб. / Ю. А. Грабовський, О. В. Скалій, Т. В. Скалій. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2009. – 304 с.

9. Грохова Г. П. Роль та місце спортивно-оздоровчого туризму в системі рекреаційних послуг / Г. П. Грохова // Основи спортивного туризму в рекреаційній діяльності. – 2016: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://journals.uran.ua/tourism_kzvsrst/article/view/80154.

10. Державні будівельні норми України. Захист від пожежі. ДБН В.1.1.7–2002 Пожежна безпека об'єктів будівництва. – Київ, 2002. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.poliplast.ua/doc/dbn_v.1.1-7-2002.pdf.

11. Дехтяр В. Д. Основи оздоровчо-спортивного туризму / В. Д. Дехтяр. – К. : Наук. світ, 2002. – 202 с.

12. ДСН 3.3.6.042-99 Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень. – Київ, 2000. – 17 с.

13. Єрко А. Поняття спортивно-оздоровчого туризму та його характерні риси / А. Єрко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2013. – № 6 (255). – С. 184-187.

14. Закон України «Про охорону праці» від 14.10.1992 № 2694-ХІІ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>

15. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 № 324/95-ВР: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>.

16. Зимові змагання вихованців гуртків ХОЦТКУМ: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://otstkum.km.ua/zimovi-zmagannya-vihovanciv-gurtkiv-hostkum>.

17. Змагання гуртківців Хмельницького ОЦТКУМ з велосипедного туризму: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://otstkum.km.ua/zmagannya-gurtkivciv-xmelnickogo-ostkum-z-velosipednogo-turizmu/>

18. Змагання з велосипедного туризму. Правила проведення змагань: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://studepedia.org/index.php?vol=1&post=72097>

19. Иванова Н. В. Спортивно-оздоровительный туризм: общая туристская подготовка, техника и технология туризма : уч. пособие / Н. В. Иванова. – Самара : Самар. муниципальный ин-т упр., 2009. – 221 с.

20. Кирилюк Л. М. Нові (нетрадиційні) види туризму України / Кирилюк Л. М. // Наук. записки Вінницького держ. пед. університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Географія. – Вінниця, 2008. – Вип. 17. – С. 191–195.

21. Коди видів економічної діяльності за КВЕД-2005 та КВЕД-2010: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/94/KVED10_94_99.html.

22. Конох А. П. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивнооздоровчого туризму у вищих навчальних закладах : автореф. дис... д-ра пед. наук / А. П. Конох. – К., 2007. – 18 с.

23. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

24. Кукліна Т. С. Сучасний стан розвитку туризму в Україні / Т. С. Кукліна, В. М. Зайцева // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – Вип. № 2 (12). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/eui_2014_2_36.pdf.

25. Левицька І. В. Система стратегічного управління розвитком туризму у Вінницькій області в контексті реалізації кластерного підходу / І. В. Левицька // Ефективна економіка. – 2013. – № 12: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2721>.

26. Лукашук В.І. Спорт як різновид шоу-бізнесу / В.І. Лукашук // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2010. – №889.
27. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О. О. Любіцева. – К. : Альтерпрес, 2002. – 436 с.
28. Мальська М. П. Основи туристичного бізнесу: навч. посібн / М. П. Мальська, В. В. Худо, В. І. Цибух. – К. : Центр навч. літ-ри, 2004. – 272 с.
29. Мартинов І.Ю. Особливості маркетингу туризму у сфері відпочинку і розваг [Електронний ресурс] / І.Ю. Мартинов. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tiru/2011_31_1/Martinov.pdf.
30. Мельнійчук М. Сучасний стан і перспективи розвитку туристичної та рекреаційної діяльності Волинської області / М. Мельнійчук, С. Уєвич, В. Чернець, Л. Гладич, Т. Безсмертнюк // Наукові записки. Рекреаційна географія і туризм. – 2013. – № 2. – С. 10-18.
31. Мулик К. В. Спортивно-оздоровчий туризм в системі фізичного виховання школярів і студентів : монографія / К. В. Мулик. – Х. : ФОП Бровін А.В., 2015. – 418 с.
32. Нагорняк Т.Л. Бренди країн світу. Імідж українських регіонів у контексті розбудови бранда «Україна» / Т.Л. Нагорняк. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.socialscience.com.ua>.
33. Основи спортивного туризму в рекреаційній діяльності: збірник наукових праць [Електронний ресурс]. – Харків : ХДАФК, 2016. – 358 с. – Режим доступу : <http://journals.urau.ua/index.php/wissn055>.
34. Офіційний сайт Федерації спортивного туризму України: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.fstu.com.ua/pro-sebe/>
35. Підсумки військово-патріотичного квесту для студентської молоді: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://otstkum.km.ua/pidsumki-vijskovo-patriotichnogo-kvestu-dlya-studentsko%d1%97-molodi/>

36. Підсумки Першості ХОЦТКУМ зі спортивного орієнтування: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://otstkum.km.ua/pidsumki-pershosti-hoctkum-zi-sportivnogo-oriyentuvannya/>

37. Проїшли змагання з пішохідного туризму: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://shepvisnyk.com.ua/projshly-zmahannia-z-pishokhidnoho-turyzmu>.

38. Просторова організація туристично-рекреаційної сфери регіону: монографія / За загальною редакцією д.е.н., проф. В.В. Папп. – Мукачево: Редакційно-видавничий центр МДУ, 2016. – 268 с.

39. Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку ДСН 3.3.6.037-99 : Постанова Міністерства охорони здоров'я № 37 від 01.12.99. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=1789>.

40. Сисоєва С. І. Механізми вдосконалення розвитку регіонального туризму / С. І. Сисоєва // Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку. Теорія та практика державного управління. – 2014. – Вип. 3 (46). – С. 5-11.

41. Спортивне орієнтування – спорт для всіх: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://blog.poltava.to/mashinskiy/4366>.

42. Спортивний туризм : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту : у 2 ч. / Тимошенко Л. О., Лабарткава К. В. – Л. : ЛДУФК, 2012. – Ч. 1. 150 с.

43. Стан та перспективи розвитку інфраструктури регіонів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/InfrASTRUKTURA.pdf>.

44. Теребух А. А. Досвід стратегічного планування розвитку туристичних центрів / А. А. Теребух, В. М. Костючко: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/19211/1/41-Terebukh-205-211.pdf>.

45. Телетов О. С. Маркетинг спортивного туризму / О. С. Телетов, В. І. Карпець // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2015. – № 1. – С. 56-71.
46. Туристична та санаторно-курортна галузь області: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=1562
47. Фокін С. П. Організація спортивно-оздоровчого туризму : метод. рек. для студ. / С. П. Фокін. – К. : КУТЕП, 2003. – 79 с.
48. Шамара І. М. Теоретичні підходи до визначення поняття туризм, його сутність та роль на сучасному етапі / І. М. Шамара // Вісник Харківського Національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2016. – Вип. 5. – С. 167-170.
49. Шоробура І. Туризм Хмельниччини / І. Шоробура, О. Долинська // Збірник наукових праць «Проблеми безперервної географічної освіти і картографії». – 2017. – Вип. 25. – С. 69-73.
50. Шуплат О. М. Формування поняття «туризм» у сучасній економічній науці / О. М. Шуплат // Ефективна економіка. – 2015. – № 12: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4659>.
51. Щепанський Е. В. Методологічна сутність і класифікаційні ознаки туризму / Е. В. Щепанський: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2010-1/doc/2/12.pdf>.
52. Яхно Т. П. Пріоритетні напрями розвитку туристичних послуг в Україні / Т. П. Яхно, С. П. Зінник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.6. – С. 45-51.